

فرنامه نویسی

نگاهی به تحولات فرنامه نویسی در غرب

کارل تامپسون

ترجمه سعیده زادقناد

www.ketab.ir

تامپسون، کارل، ۱۹۶۸ - م.	سرشناسه
Thompson, Carl (Carl Edward)	
سفرنامه‌نویسی: نگاهی به تحولات سفرنامه‌نویسی در غرب/ نویسنده کارل تامپسون؛ مترجم سعیده زادقناد.	عنوان و نام پدیدآور
تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۶.	مشخصات نشر
۳۵۰ ص.	ملاحظات ظاهری
۹۷۸-۶۰۰-۴۵۲-۰۴۹۶-۶	شابک
فیبا فهرست نویسی	روش
عنوان اصلی: Travel writing, 2011.	یادداشت
سفرنامه‌های آمریکایی -- تاریخ و نقد	موضوع
Travelers' writings, American -- History and criticism	موضوع
سفرنامه‌ها -- تاریخ و نقد	موضوع
Travelers' writings -- History and criticism	موضوع
مسافرت در ادبیات	موضوع
Travel in literature	موضوع
سفرنامه‌نویسی -- تاریخ	موضوع
Travel writing -- History	موضوع
زادقناد، سعیده، ۱۳۶۲ -	شناسه افزوده
PR۷۵۶/ص۷ت۲ ۱۳۹۶	رده بندی کنگره
۴۷۷۶۷۴۶ شناسه ثبت کتاب	رده بندی دیویی
۸۲۰/۹۴۹۱	

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

نویسنده: کارل تامپسون

مترجم: سعیده زادقناد

در مجموعه: محمدرضا جواد یگانه

پیراستا، زبانی: مصطفی اسدزاده

طراح جلد: اجر قربانی

صاحب اثر: وحید اسدزاده

نوبت چاپ: ۱ - آبان ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۶۴-۶۰۰-۱۰۱-۹۶۴

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.

در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
صندوق پستی: ۶۲۷۴ - ۱۴۱۵۵، تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳، دورنگار: ۸۹۰۷۶، Email: nashr@ric.ac.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار	مقدمه	۱
فصل اول. مقدمه		۹
فصل دوم. تعریف ژانر سفرنامه نویسی		۲۱
فصل سوم. سفرنامه نویسی در گذر زمان (نگاهی کلی)		۵۹
فصل چهارم. گزارش جهان		۱۰۹
فصل پنجم. آشکارسازی خود		۱۵۷
فصل ششم. بازنمایی دیگری		۲۰۵
فصل هفتم. پرسش های جنسیت و گرایش جنسی		۲۶۱
واژه نامه		۳۰۷
منابع		۳۱۷
نمایه		۳۴۱

پیشگفتار مترجم

مطالعات سفرنامه‌ای یا سفرنامه‌پژوهی در ایران، غالباً در بن‌بست توصیف باقی مانده است؛ گستره‌ای وسیع از مقالات و کتاب‌هایی که یا نگاه غیرایرانیان به عناصر فرهنگ ایرانی مثل منظر معماری، پوشش، آداب و رسوم و نظایر آن را مورد مطالعه قرار داده و یا نشان داده‌اند که بیگانگان چه توصیفی از وضعیت سیاسی اجتماعی و اقتصادی ایران داشته‌اند. البته در این بین، مطالعاتی نیز به چشم می‌خورند که کوشیده‌اند تا نگاه دقیق‌تری به توصیفات مسافران شرقی و غربی از فرهنگ ایرانی داشته باشند و با ورود به فضای تحلیل، بصری عمیق‌تر از باورها و نگرش‌ها و عللی که زاویه دید خاصی را برای قضاوت به ناظر بیگانه بخشیده است، واکاوی کنند، اما این دسته از مطالعات هم اغلب فراتر از توصیف دیگری‌سازی و شرایط آن نرفته و اکثراً نیز در حصار چارچوب نظریاتی چون نظریه شرق‌شناسی ادوارد سعید باقی مانده‌اند.

به این ترتیب شاید بتوان مدعی شد که در مطالعات موجود، حلقه‌ای مفقوده قابل شناسایی است که می‌توان از آن با عنوان «سنت سفرنامه‌نویسی» در غرب یاد کرد؛ سنتی که به روند سفرنامه‌نویسی و به عبارتی بهتر شیوه نگارش مورد انتظار از سیاحی که به سرزمینی دیگر قدم می‌گذاشته، شکل داده و با تغییراتش در طول تاریخ، تأثیرات مهمی بر شیوه توصیف پدیده‌های طبیعی و انسانی و به‌ویژه مفهوم رنمایی از دیگری داشته است. بارزترین نمود این سنت به بهترین شیوه خود را در قلم سفرنامه‌نویسان منعکس می‌کند و در پرتوی تحول همین سنت است که گاه برخی سفرنامه‌ها، شباهت زیادی به رمان‌ها، جذاب و برکشش دارند و برخی دیگر، فهرستی کسالت‌بار از مشاهدات سفرنامه‌نویسانند که با ذکر دقیق تاریخ و زمان رخ دادن حوادث همراه شده‌اند، بر آن‌ها بی‌یوندد روایی جذابی، وقایع مختلف را به هم متصل کند.

کتاب «سفرنامه‌نویسی: اصالت‌ها و ضروری‌های جدید» که نتیجه تلاش کارل تامپسون، یکی از محققان مرکز مطالعات سفرنامه‌نویسی در دانشگاه ناتینگهام ترنت است، با ماهیت دیباچه خود به این مبحث علاوه بر اینکه به تعریف ژانر سفرنامه و تعاریف متناقض و بحث‌های کلیدی آن می‌پردازد، به‌خوبی سنت سفرنامه‌نویسی را در سیر تاریخ به تصویر می‌کشد و نشان می‌دهد که نگارش همان سنتی که امروزه برای خوانندگان، جز کسالت هیچ ثمری ندارد، - غریبه و در چه بازه‌ای از زمان، مورد انتظار جامعه و نهادهایی بوده که از نگارش سفرنامه حمایت می‌کرده‌اند و اگر نویسنده بر طریق جز این سنت، قدم می‌نهاد، بی‌شک مورد طرد جامعه خویش قرار می‌گرفت. همچنین تامپسون نشان می‌دهد که همین سنت کی و کجا، به سفرنامه‌نویسان اجازه می‌دهد تا ذهنیت و خیالشان بر صفحات کاغذ جولان دهد تا سفرنامه‌هایشان را به مثابه روایتی جذاب و عامه‌پسند برای مخاطبان

زمان خود و آیندگان به یادگار بگذارند.

علاوه بر این، تامپسون در این اثر ضمن آنکه تحول سنت سفرنامه‌نویسی در جوامع غربی از قرون وسطی تا به امروز را به بهترین شکل، منعکس می‌کند، از ابعاد خودزیست‌نامه‌ای این ژانر نیز سخن می‌گوید و همچنین نشان می‌دهد که سفرنامه‌نویسان از چه تکنیک‌هایی برای بازنمایی دیگری استفاده کرده‌اند و این تکنیک‌ها در چه ادواری به خاتمت منافع استعمار درآمده‌اند.

در بخش ویژه‌ای نیز نویسنده، مفاهیم جنسی و جنسیتی موجود در سفرنامه‌ها را مورد مطالعه قرار داده و به‌خوبی نشان می‌دهد که زنان چگونه از واک‌اوت حصار سنت همیشه‌مردانه سفرنامه‌نویسی، تلاش کرده‌اند تا پیام‌هایشان را به مخاطبان خود انتقال دهند و در تولید دانش و شناخت سرزمین‌های دیگر و به‌ویژه راهیابی به حریم زنانه‌ای که مردان را راهی بدان نهاده است، موفق عمل نمایند.

بدون شک، مطالعه این کتاب برای پژوهشگران داخلی از دو جنبه می‌تواند حائز اهمیت باشد. نخست آنکه سنت مغفولی را وارد حوزه توجه آنان می‌کند که فقدان عنایت آنان می‌تواند انحرافات زیادی را در نتایج ایجاد نماید و دوم آنکه یادآور است، پژوهشی الهام‌بخش برای محققانی باشد که مایل باشند با آموختن الگوهای کار تامپسون، سنت سفرنامه‌نویسی در شرق و به‌ویژه ایران را دنبال کنند، به‌خصوص در بحث زنان که جذابیت مطالعات تطبیقی را چندین برابر می‌کند.

در پایان لازم می‌دانم از استادام، محمدرضا جوادی یگانه شکر کنم؛ همراه و مشاوری که بیش از یک دهه، مشوقم برای حضور در دنیای شیرین سفرنامه‌هاست و همچنین محسن جعفری مذهب که گفت‌وگوی با او همواره الهام‌بخش نگاهی تازه به این دنیای پر از راز و رمز بوده است. همچنین سپاسگزارم از پژوهشگاه فرهنگ، هنر و

ارتباطات که با تأسیس گروه «خلقیات و منش ایرانیان» و به‌ویژه نگاه خاص تاریخی به پدیده‌های خلق‌وخویی جامعه ایران، راه مطالعات بنیادین در این حوزه و به تبع آن، انتشار این اثر را فراهم آورده است. ترجمه این کتاب را عاشقانه به مادرم تقدیم می‌کنم.

سعیده زادقناد

مهرماه ۱۳۹۵

www.ketab.ir